

Үйге бара жатканда сөйлеу ойындары.

Құрметті ата-аналар! Сізге арнайы педагогикалық білімді қажет етпейтін және кішкентайыңыздың қасында таңғажайып минуттарды өткізуге көмектесетін қызықты сөйлеу ойындарының бірнеше нұсқаларын ұсынамыз.

"Керісінше айт"

Таза-лас
сол – оң
жаңа-ескі
қышкыл-тәтті
ыстық-суық
сау-ауру
жоғары-төмен
бос-толық
кең-тар

көңілді-қайғылы
терең-таяз
қараңғы-жарық
тегіс-дөрекі
жақсы-жаман
қатты-жұмсақ
жоғары-төмен
жазғы-қысқы
жеңіл-ауыр

"Сипаттама бойынша сөзді тап"

Сары, сопақ, қышкыл (лимон).
Жасыл, қытырлақ, шырынды, ұзын (қияр).
Қызыл-сары, сақ, айлакер, орманда тұрады (Түлкі).
Жарқын, сары, жылы (күн).
Ақ, жарқыраған, жеңіл, үлпілдек (қар).
Қоңыр, жұмсақ, үлкен (ойыншық аю).

"Сөздер тізбегін жалғастырыңыз, бір сөзбен атаңыз"

Қияр, қызанақ, сарымсақ, пияз – көкөністер.
Алма, кара өрік, алмұрт, банан-жемістер.
Раушан, түймедақ, қалампыр – гүлдер.
Орындық, шкаф, төсек, үстел – жиһаз.
Қоян, қасқыр, аю, түлкі – жануарлар.
Бұлбұл, қарға, торғай, қарақұйрық – құстар.
Шыны, табак, шәйнек, кесе – ыдыс.
Шалбар, көйлек, күрте, куртка – киім.

Ұлттық ойындардың балаларға тигізетін пайдасы.

Қазақ халқының ұлы ойшылы Абай Құнанбаев «Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма?» — деп айтқандай баланың өмірінде ойын ерекше орын алады. Халқымыз ойындарды тек балаларды алдандыру, ойнату әдісі деп қарамай, олардың мінез-құлқының қалыптасу құралы деп ерекше бағалаған.

Ұлттық ойындардың адамға тигізетін пайдасын халық ертеден-ақ білген. Ойындар атадан балаға, үлкеннен кішіге мұра болып жалғасып, халықтың дәстүрлі шаруашылық, мәдени, өнер тіршілігінің жиынтық бейнесі әрі көрінісі болған. Қазақтың ұлттық ойындары жүгіру, секіру элементтеріне бай. Ойындарды көп ойнап, жүгіріп, далада, таза ауада жүру – жас ағзаның дұрыс та сергек өсуінің көзі болған және де балалар ойын ойнаған кезде ерлікті, өжеттікті, батылдықты, шапшаңдықты сонымен қатар, мінез-құлық ерекшеліктерін, білек-күшін, дененің сомданып шынығуын қалыптастырады. Сондықтан ұлттық ойындарды оқу-тәрбие үдерісінде пайдалану қоғамымыздың ұлттық идеологиясын нығайтудағы өзекті мәселелердің бірі.

Қазақтың ұлттық қозғалыс ойындарын спорттық ойындардан ажыратып, алғаш рет бөліп қараған ғалым М.Гуннер қазақ ойындарына топтамалық жіктеу жасай отырып, ұлттық ойындарды оқу үдерісінде пайдалануға ұсыныс жасайды.

Қазақтың ұлттық ойындары бес түрге бөлінеді. Олар: аңға байланысты, малға байланысты, түрлі заттармен ойналатын, зеректікті, ептілікті және икемділікті қажет ететін ойындар. Олардың негізгілерінің өзі жүзден астам. Бұл ойындардың көбісінің ежелден қалыптасқан арнайы өлеңдері бар. Өлеңдер ойынның эстетикалық әсерін арттырып, балалардың өлең-жырға деген ыстық ықыласын оятып, көңілін көтереді, дүниетанымын арттырып, еңбекке баулиды, ширектіріп, шынықтырады. Ұлттық ойындардың қысқаша мазмұнын былай бейнелеуге болады:

«Ақшамшық» (сақина салу) — қазақ халқының ерте заманнан келе жатқан дәстүрлі ойыны. Оны халық арасында «Сақина салу», «Сақина тастау» деп те айтады. Ойынға он-он бес адам қатысып, ортаға бір жігітті немесе бір қызды шығарып, қолына сақина ұстатады.

«Ақсүйек» — жазғы айлы түнде ойнаған. Әдетте, қойдың жілігі немесе жауырыны, жамбасы пайдаланылған. Ойын жүргізуші ойыншыларды екі топқа бөледі. Сөйтіп, алдын ала әзірленген сүйекке белгі салып алған соң, оны алысырақ барып лақтырады. Кейде екі топтың мүшелері кезектесіп те лақтырады.

Бір ерекшелігі, ұлттық ойындардың, әсіресе, жасөспірім балаларға арналған түрлері әдетте өлеңмен «өрнектеліп» те отырған. Өлең-жыр арқылы ата-бабаларымыз ойынның эстетикалық әсерін арттырып қана қоймай, бүлдіршіндердің өлең-жырға деген ықылысын оятып, дүниетанымын арттыра білген. Тіпті қайсыбір ойын арқылы жас ұрпақты еңбекке баулып, шынықтыруды мұрат еткен. Демек, халқымыз ұлттық ойындар арқылы жастарды өмір сүруге дағдыландырып, қиындыққа төзе білуге, қиын сәттен жол таба білуге машықтандыруды басты мақсат еткен. Мысалы, «Аламан бәйге», «Аударыспақ», «Аркан тарту» ойындары адамды төзімділікке үйретуге, ерік-

жігерді игере білуге, білек күшін дамытуға бағытталған. «Хан дейбысы» ойын түрлерін спорттық, «Хан талапай», «Төрт асық», «Атпақыл», «Қақпақыл», «Омпы», «Сасыр» ойындары дәлдікті ептілікке, серіктесті таба білуге, онымен тіл табысуға үйретеді. Ойында адам қарсыласының әлсіз және күшті жақтарып дұрыс анықтауға ерекше мән береді. Оның күш қабілетін тура бағалау ережесіне енеді.

Ойын баланың денесін, тұлғасын жетілдіріп, дамытып, қоймайды. Сонымен бірге ақыл-ойын, ұлттық рухын, сана-сезімін, намысында қалыптастыратын тәрбие құралы.

Баланы – ойын өсіреді. Ойынға қатыспаған бала әлжуаз, қорқақ, өз күшіне сенімсіз, бос кеуде, қиыншылыққа мойығыш болып өседі. Ойында тәрбиелік мәнге не ұлттық көптеген этнопедагогикалық элементтері жетерлік.